

دعا برای حاجات دنیوی، حرص و طمع نیست

آیت‌الله مجتبی‌تهرانی معتقد است که پیغمبر اکرم وقتی دعا می‌کردند، به دو شکل دعا می‌کردند؛ یکی جنبه عمومی داشت و دیگری جنبه شخصی داشت و از سنت رسول‌الله فهمیده می‌شود که دعا برای حاجات دنیوی، حرص و طمع نیست.

ضیافت‌الله در کلام آیت‌الله مجتبی‌تهرانی؛

دعا برای حاجات دنیوی، حرص و طمع نیست

آیت‌الله مجتبی‌تهرانی معتقد است که پیغمبر اکرم وقتی دعا می‌کردند، به دو شکل دعا می‌کردند؛ یکی جنبه عمومی داشت و دیگری جنبه شخصی داشت و از سنت رسول‌الله فهمیده می‌شود که دعا برای حاجات دنیوی، حرص و طمع نیست. به گزارش خبرگزاری فارس، به نقل از پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آیت‌الله مجتبی‌تهرانی، به مناسبت ماه مبارک رمضان، درس‌های اخلاق این فقیه عالیقدر با موضوع دعا برگزار می‌شود، مشروح جلسه شانزدهم این درس اخلاق را تقدیم می‌کنیم:

أَعُوذُ بِاللّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ؛ بِسْمِ اللّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَ الْحَمْدُ لِلّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
وَ صَلَّى اللّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ وَ لَعْنَةُ اللّهِ عَلَى أَعْدَائِهِمْ أَجْمَعِينَ.

بِسْمِ اللّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ؛ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ اسْمَعْ دُعَائِي إِذَا نَادَيْتُكَ وَ اسْمَعْ دُعَائِي إِذَا دَعَوْتُكَ وَ أَقْبِلْ عَلَيَّ إِذَا نَجَيْتُكَ فَقَدْ هَرَبْتُ إِلَيْكَ وَ وَقَفْتُ بَيْنَ يَدَيْكَ.

*مروری بر مباحث گذشته

گفته شد که ماه مبارک رمضان، ماه تلاوت کلام الهی است که از مصدر وحی نازل شده و ماه راز و نیاز عبد با ربّ و اظهار درخواست پیش خداوند است که از آن به دعا تعبیر می‌کنند، چه در قالب دعا‌های مأثوره و چه غیر مأثوره. ماه مبارک رمضان، ماه تلاوت قرآن و ماه دعا است. ما وارد بحث مضامین دعا شدیم، چه نسبت به خود شخص باشد و چه نسبت به دیگران. گفتیم اهمیت چه اموری بیشتر است تا انسان در دعا نسبت به آن تأکید کند و بیشتر دعا کند و آن را مقدّم بدارد. عرض کردیم که انسان موجودی دو بُعدی است؛ هم بُعد روحی دارد و هم بُعد جسمی و مادی دنیوی. نسبت به بُعد روحی هم عرض کردیم که خود آن دارای ابعاد اعتقادی ایمانی، قلبی و نفسانی است.

*بُعد مادی و معنوی در دعا‌های مأثوره

حالا می‌خواهم وارد دعا‌های مأثوره‌ای شوم که از ناحیه معصومین به ما رسیده است. غالباً در ادعیه مأثوره وقتی می‌خواهند حوائج انسان را خلاصه کنند، تعبیر به «دنيا و آخرت« می‌کنند و معمولاً دعاها و اظهار درخواست از خداوند را در همین دو بُعد مطرح می‌کنند؛ البته گاهی هم حاجات را خُرد می‌کنند، اما به‌طور کلی این‌طور است. پس در دعا‌هایمان، هم بُعد دنیوی درست می‌کنند و هم بُعد اخروی و این دو بُعد را تحت عنوان «دنيا و آخرت« مطرح می‌کنند. برای روشن شدن بحث، به کتب ادعیه، باب دعا‌هایی که در «اعمال مشترکه ماه مبارک رمضان« وارد شده مراجعه کنید، نه باب اعمال مختصّه.

به حسب کتب ادعیه‌ای که در دست ما است، اولین دعایی که جزء اعمال مشترکه به حساب می‌آید و بعد از هر نماز در ماه مبارک رمضان خوانده می‌شود و از امام صادق(علیه السلام) و امام هفتم(علیه السلام) نقل شده، این دعا است: «اللهم ارزقنی حج بیتک الحرام فی عامی هذا و فی کل عام ما أبقيتني فی یسر منک و عافیة و رزق&#171؛ تا اینجا، «طلب رزق« یک حاجت مادی است.

بعد دارد: «و لا تخلصنی من تلك المواقف الکریمة و المشاهد الشریفة و زیارة قبر نبیک صلواتک علیه و آله&#171؛ یعنی من را از آن موقوف‌های عالی و مشاهد مشرفّه دور ندار. بعد دارد: «و فی جمیع حوائج الدنیا و الآخرة&#171؛ جمیع حوائج دنیا و آخرت را طلب می‌کند. «و اجعل فیما تقضی و تقدر أن تطیل عمری فی طاعتک و توسع علی رزقی و تؤدی عنی أمانتی و دینی«. [1] یعنی در قضا و قدرت این‌طور قرار بده که عمرم طولانی شود، رزق و روزی‌ام وسیع شود، امانات و قرضم ادا شود.

یک وقت اشتباه نشود! بحث تأکیدی که در مورد ارزش دعا داشتیم، با این بحث منافاتی ندارد. یعنی منافات ندارد که هم نسبت به ابعاد روحی و معنوی و هم نسبت به امور جسمی و مادی دعا کنیم. در متن ادعیه مأثوره ما هم این‌طور است و من چون دیدم ماه مبارک رمضان است، این دعا را به عنوان شاهد آوردم. ان‌شاءالله که همه بعد از نمازهایشان این دعا را می‌خوانند! همه بحث در همین یک جمله است: «و فی جمیع حوائج الدنیا و الآخرة«. این برگرفته از همان روشی است که پیغمبر اکرم داشته است.

پیغمبر اکرم وقتی دعا می‌کردند، به دو شکل دعا می‌کردند. یکی جنبه عمومی داشت، که اگر یادتان باشد قبلاً گفتیم که برای امت طلب مغفرت می‌کردند؛ اما یک سنخ از دعاها پیغمبر جنبه شخصی داشت. در هر دو شکل می‌بینیم که حضرت مسائل مادی را هم مطرح کرده‌اند. در روایتی از پیغمبر اکرم دارد که حضرت دعا می‌کرد: «اللَّهُمَّ بَارِكْ لَأُمَّتِي فِي بُكُورِهَا.¬ [2] بار خدایا، برای امت من در بامدادان برکت قرار بده! پیغمبر دعا کرده است صبح که بلند می‌شوی و دنبال کار می‌روی، خدا به تو برکت دهد. این دعا همگانی و مادی است.

در دعای شخصی هم می‌بینیم که پیغمبر این کار را کرده است. در روایتی دارد: «مَرَّ النَّبِيُّ بِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ وَهُوَ يَصْنَعُ شَيْئًا مِنْ طِينٍ مِنْ لَعَبِ الصَّبِيِّانَ.¬ پیغمبر اکرم از کنار عبدالله بن جعفر گذر کرد، دید او دارد با گل و وسائل بازی بچه‌ها چیزی می‌سازد. حضرت به او فرمود: «مَا تَصْنَعُ بِهَذَا.¬ چه کار داری می‌کنی؟! می‌خواهی با این‌ها چه کنی؟! به تعبیر ما، این‌ها به چه درد می‌خورد؟! «قَالَ أَيْبَعَةً.¬ گفت این‌ها را می‌فروشم. «قَالَ مَا تَصْنَعُ بِثَمَنِهِ.¬ حضرت فرمود با پولش می‌خواهی چه کار می‌کنی؟! «قَالَ أَشْتَرِي رُطْبًا فَأَكَلُهُ.¬ گفت می‌روم خرما می‌خرم و می‌خورم.

«فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ اللَّهُمَّ بَارِكْ لَهُ فِي صَقَقَةِ يَمِينِهِ.¬ پیغمبر برایش دعا کرد: خدایا به او در کسب و کارش برکت بده! این دعای پیغمبر در بُعد مادی است. بعد هم دارد: «فَكَانَ يُقَالُ مَا أَشْتَرَى شَيْئًا قَطُّ إِلَّا رِيحٌ فِيهِ.¬ [3] پس از این که حضرت این دعا را کرد، او چیزی نخرید مگر این که در آن سود کرد؛ یعنی دیگر در معاملاتش ضرر نکرد. بنابر این چون ما دو بُعدی هستیم، باید دو بُعدی حرکت کنیم؛ اما باید دعا را در ربط با ارزش آن بُعد تنظیم کنیم و برای هر بُعد به مقدار ارزشش دعا کنیم.

*جمع بین روایات نکوهش دنیاطلبی با ادعیه طلب امور دنیوی

در اینجا مطلبی هست که من باید تذکر دهم. ما می‌بینیم در روایات نسبت به امور دنیایی نکوهش شده است؛ مثلاً در بسیاری از روایات طمع یا حرص را نکوهش کرده‌اند. «طَمَعٌ.¬ یعنی چشم‌داشت به اموال دیگران و «حِرْصٌ.¬ یعنی به مقدار کفاف دارم، اما زیاده‌طلبی می‌کنم، انباشته کردن چیزی که به دردم هم نمی‌خورد، که مقابل آن «قَنَاعَتٌ.¬ است. قناعت فضیله است و حرص رذیله است. قناعت یعنی اکتفا کردن به آنچه که مورد احتیاجم است. ما می‌بینیم که در روایات حرص و طمع و امثال این‌ها نکوهش شده است. در روایتی از علی (علیه‌السلام) دارد که فرمود: «الْحِرْصُ أَحَرُّ مِنَ النَّارِ.¬ [4] حرص، از آتش داغ‌تر و سوزان‌تر است.

باز در روایت دیگری دارد: «سُئِلَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ أَيُّ ذُلٍّ أَذْلُ قَالَ الْحِرْصُ عَلَى الدُّنْيَا.¬ [5] از علی (علیه‌السلام) سؤال شد که کدام ذلتی خوارکننده‌تر است؛ حضرت فرمودند: حرص بر دنیا. در مقابل، در روایتی دارد: «مَا أَحْسَنَ بِالْإِنْسَانِ أَنْ لَا يَشْتَهِيَ مَا لَا يَنْبَغِي.¬ [6] چقدر زیبا است که انسان دنبال چیزی که سزاوار او نیست، نرود و زیاده‌طلبی نکند! آن چیزی که در روایات نکوهش شده، رذیله‌ای است که به حسب تعلقش به دنیا، در روح پیدا می‌شود؛ مثل طمع یا حرص.

در سال‌های گذشته، یک ماه رمضان در مورد حبّ به دنیا بحث کردم. در آن مباحث گفتیم آن چیزی که نکوهش شده است، تعلق درونی به دنیا است که در مقابلش زهد و عدم تعلق است. بین این‌ها باید فرق بگذارید. انسان نباید از نظر درونی دل‌بسته به دنیا و مادیت شود؛ نباید دلش به امور دنیایی گره بخورد. این تعلق قلبی به مادیت و دل‌بستگی به دنیا است که نکوهش شده است. حبّ به دنیا از رذائل است و شاخه‌هایی مثل طمع و حرص، از آن نشأت می‌گیرد. اما طلب روزی از خدا و دعا برای وسعت رزق و درخواست از خدا نسبت به حوائج مادی و دنیوی، غیر از حبّ به دنیا و دل‌بستگی به مادیت است.

*حرص غیر از دعا برای معیشت است

بحث دوم، مسأله فقر و تنگ‌دستی است، به‌طوری که شخص از نظر مایحتاج معیشتی کم‌بود داشته باشد. در این موارد هم طلب رزق و امور دنیایی غیر از بحث حرص و طمع است. این دعاهایی که از پیغمبر داشتیم، که هم شکل عمومی و هم شکل خصوصی آن را خواندم، نظر به همین جنبه دارد. این دعاها نمی‌خواهد تو را به دنیا حریص کند، یا نعوذبالله طمع پیدا کنی؛ پیغمبر که برای رذائل دعا نمی‌کند!

حضرت دیدند عبدالله بن جعفر گل‌ها را برداشته و دارد اسباب‌بازی درست می‌کند، فرمود با این‌ها چه کار می‌کنی؟ گفت می‌فروشم. فرمود پولش را چه کار می‌کنی؟ گفت خرما می‌خرم و می‌خورم؛ یعنی امرار معاش من از این راه است. اینجا پیغمبر دعا می‌کند که ان‌شاءالله خدا به تو برکت دهد و تنگ‌دست نشوی! دعا می‌کند که تهی‌دست نشود تا نعوذبالله نخواهد در امرار معاش زندگی‌اش محتاج دیگران شود.

*دعا برای حاجات دنیوی، حرص و طمع نیست

من نسبت به امور مالی مثال زدم که سرآمد حاجات مادی است. دعاهایی که ما داریم، هم در بُعد معنوی و هم در بُعد مادی وارد شده است؛ اما آن که در بُعد مادی وارد شده، برای این است که شخص فقیر و تهی دست نشود. این برای حرص و طمع نیست. یک وقت اشتباه نشود! تعبیر «فی جمیع حوائج الدنيا و الآخرة» که دعای هر روز ماه رمضان هم هست، مراد این نیست که پولش از پارو هوا برود! مراد از این دعاها، این حالت زیاده طلبی و حرص نیست. این ها را از هم جدا کنید. در همین دعای ماه مبارک رمضان بود که: «امانتی و دینی»؛ دعا می کنم که دینم را ادا کنم و قرضم را بدهم تا در امرار معاشم محتاج به دیگری نشوم. لذا ما می بینیم دعاهایی که ائمه (علیهم السلام) برای دنیای دیگران می کنند، خیلی حساب شده است. دعاهای ایشان در امور دنیایی هم حساب شده است. ما در روایات موارد بسیاری داریم که نشان می دهد حضرات معصومین، از این طرف برای اشخاص در امور مادی دعا می کردند و از آن طرف، جلوی زیاده طلبی و حرص را هم می گرفتند. یعنی جلوی آن رذیله اخلاقی که منشأ بسیاری از معاصی است و اثر سوء روی بُعد معنوی انسان دارد را می گرفتند.

*آخرین مواظ امام حسن (علیه السلام)

حالا من مثالی عرض می کنم که مقدمه ای هم برای ذکر توسل باشد. امام حسن (علیه السلام) در بستر بیماری بود؛ جُناده به عیادت حضرت رفت. می گوید نشستیم و عرض کردم: «يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ عَظَمِي»؛ ای پسر پیغمبر، من را موعظه کن! اولین جمله از موعظه حضرت این است: «اَسْتَعِذْ لِسَقْرِكَ وَ حَصِّلْ زَادَكَ قَبْلَ حُلُولِ أَجَلِكَ»؛ خودت را آماده سفر آخرت کن! توشه این راه را تهیه کن! «وَ اعْلَمْ أَنَّكَ تَطْلُبُ الدُّنْيَا وَ الْمَوْتُ يَطْلُبُكَ».[7] تو دنبال دنیا می روی، ولی بدان که مرگ در قفای تو است. تو دنبال چه هستی و چه چیزی دنبال تو است!

حضرت سپس فرمود: ای جناده، غم و اندوه روزی را که نیامده است بر روزی که در آن هستی نیفکن! تو امروز وضع گذران زندگیاات خوب است؟ کم بودی هم نداری؟ پس غصه نخور! نشسته است برای صد سال آینده فکر می کند! نعوذ بالله من همزات الشیاطین! گاهی هم این زیاده طلبی اش را در یک قالب و جمله فریبنده می ریزد و می گوید: «تَأْمِينِ آتِيهِ مِی كُنْم»! نعوذ بالله، مگر خدایت مُرده است؟! استغفر الله! او که تا حالا به تو روزی داده، آیا فردا روزی دهنده نیست؟! ای جناده، اگر بیش از آنچه که مایحتاج روزانه تو است به دست بیاوری، خزینه دار دیگران هستی. حضرت با این جملات می خواهند جلوی آن رذیله اخلاقی را بگیرند. سپس فرمود: از مذلت و خواری معصیت خداوند به سوی عزت اطاعت از او بیرون روا!...

*توسل به امام حسن مجتبی (علیه السلام)

این جُناده بود که خواست در آخرین فرصت، بهترین بهره را از امام حسن (علیه السلام) ببرد. جُناده می گوید همین طور که حضرت با من صحبت می کرد، دیدم نفس امام حسن (علیه السلام) قطع شد و رنگ حضرت زرد شد. می گوید وقتی من بر امام حسن (علیه السلام) وارد شدم، دیدم تشتی جلوی حضرت هست و لخته های خون از دهان حضرت در این تشتی ریخته است. عرض کردم یا ابن رسول الله، چرا خودتان را معالجه نمی کنید؟ فرمود ای جناده، مرگ را به چه چیز می شود معالجه کرد؟!

در این اثنا بود که دیدم برادرش، امام حسین (علیه السلام) وارد شد، در حالی همراه او اسود بن ابی الاسود است. امام حسین (علیه السلام) تا چشمش به برادر افتاد، آغوش باز کرد و برادرش را در بغل گرفت. امام حسین (علیه السلام) بین دو دیده امام حسن (علیه السلام) را بوسید. این ها کنار هم نشسته بودند و با هم صحبت می کردند و من نمی فهمیدم که چه می گویند؛ گویا به یکدیگر راز می گفتند. مثل این که امام حسن (علیه السلام) داشت وصیت هایی به امام حسین (علیه السلام) می کرد. ظاهراً آخرین لحظات زندگی او بود؛ چون جناده می گوید دیدم ناگهان صدای حسین (علیه السلام) بلند شد: «انا لله و انا الیه راجعون».[8]

.....

[1]. إقبال الأعمال، ص 24

[2]. بحار الأنوار، ج 10، ص 100

[3]. بحار الأنوار، ج 18، ص 17

[4]. بحار الأنوار، ج 75، ص 31

[5]. بحار الأنوار، ج 70، ص 161

[6]. غرر الحکم، ص 304

[7]. بحار الأنوار، ج 44، ص 138

[8]. بحار الأنوار، ج 44، ص 138